

ÖRÖKSÉG

KÓHEGYI MIHALY

BABITS SZABADKAI PÁLYÁZATÁNAK BAJAI ELŐZMÉNYEI

Nagy örömmel vettük kézbe Magyar László közleményét az Üzenet 1977. januári számában. A levéltárban őrzött okmányok napvilágra kerülésével néhány — ez ideig meglehetősen homályos — életrajzi részlet vált ismeretessé. Magyar László cikke megnyugtatóan megmagyarázza azokat az eseményeket, amelyek a szabadkai gimnáziumban megüresedett latin—magyar szakos tanári állás betöltése körül zajlottak. Egyetlen kérdés maradt csak nyitva: milyen indítékok ösztökélhették Babits Mihályt, hogy a szabadkai főgimnáziumba pályázzon, illetve miért kívánta elhagyni Baját?

E kérdés bennünket is izgatott, s vagy húsz évvel ezelőtt megpróbáltuk összeszedni a még akkor élőtől azt, amire emlékeztek. Munkánk eredményéről tanulmányban számolt be munkatársam (Láng József: *Adalékok a „Hatholdas rózsakert” keletkezéséhez és Babits bajai tartózkodásához*. Irodalomtörténeti Közlemények, 1960). Ebben — rövidre fogva — kifejtette, hogy kételkedünk Palotai Irén János tanár szavaiban, aki szerint „Bajáról egyszerűen csak azért ment el, mert az államnál akart elhelyezkedni”. Kétségtelen, hogy Babits bajai állása csak ideiglenes volt, s hogy a cisztercita tanárok közül világi iskolába vágyott. Egyik (azóta meghalt) tanítványa azt is elmondotta nekünk, hogy tanártársai elismerték ugyan tudását, de tekintélye nem volt közöttük. A ciszterek a maguk társaságában bizonyos felülről jött mosollyal beszéltek róla, mintha csak azt mondták volna, nem egyenrangú velünk. Az egykori tanítvány (Ruppert Miklós) szerint Babits külseje kopott volt, mindég ugyanabban a ruhában járt, s így szinte kirívott a ciszterci tanárok közül. „Ami tanítását illeti, bennünket tulajdonképpen nem is tanított. Ha magyarázott, magyarázatait nem tudtuk megérteni. Azok inkább egyetemi előadáshoz hasonlítottak, semmint tanításhoz az akkori gimnáziumban. Néha felhívta figyelmünket egy-egy latin vers szépségére.”

Mindezekon felül, éppen a *Hatholdas rózsakert*, ez az életrajzi kulcsnovella a bizonyosságunk rá: szerelmi kudarc is érte, sőt ami még ennél is súlyosabban érintette, háziasszonya össze akarta boronálni Zventek (Szentek?) Irénnel, aki a közelükben lakott. Babits csak némi botrány árán tudott kibújni a nem kívánt házasság alól. Mindenképpen el akart tehát menni Bajáról. Ezt tükrözi Bezerédy István főispánhoz küldött pályázati kérelme is, melyben megírja, hogy bizonyos okmá-

nyait mellékelni sem tudja, mert azokat 1906. augusztus 11-én a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak küldötte el és bármely magy. kir. állami főgimnáziumnál megüresedő tanári állásra kérte alkalmazását.

A szabadkai lehetőség csak egy jó hónappal később (szeptember 16-án) vetődött fel, közvetlenül az oktatás megindulása körüli időben.

Magyar László jól sejtí, hogy a pályázat hátterében fiatal költő barátja, Kosztolányi Dezső állott. A budapesti egyetemen, Négyesy professzor híres stílusgyakorlatain ismerkedett meg Babits nemzedéke legjobbjával, így Kosztolányival és Juhász Gyulával. Közülük az előbbihez mélyebb, ezért sérülékenyebb baráti érzések voltak, az utóbbihoz távolibb, s így zavartalanabb megbecsülés és szeretet fűzte.

Szabadka nem volt teljesen ismeretlen a lassan nyíló költő előtt, bár személyesen aligha járt még a városban. Kosztolányi leveleiből azonban (mindkettőjüket közvetlenül érdeklő és izgató irodalmi kérdések mellett) valamelyest ismerhette már leendő állomáshelyét. Ránk maradt levelezésük legkorábbi darabjainak egyikében (Szabadka, 1904. július 21.) meg is hívja szülővárosába: „Sokat beszélék Önről; testvéreim s szüleim váltig kíváncsiak, ki az az érdekes költő, akivel őket a megcsömörlésig traktálom. Vágyják önt látni. S ezennel meghívom Szabadkára. Legyen a vendégem. Két hétre, vagy három napra — s'il vous plait! Az időt ön fogja meghatározni. Társaság lesz: Batanacs, Brenner és én.” A látogatásból nem lett semmi, de a levelek Szabadka és Szekszárd között továbbra is járnak a nyári szünidőben.

Legsúlyosabb lelki válságait is Babitsnak írja meg. „A zsebemben egy revolverrel járkálok az üres erdőben: persze sohasincs bátorságom. Nem is lesz, ha valami csoda nem esik meg velem. — Nevethet egész bátran, de igaz, amit írok... Ön az utolsó emberem, az első barátom, kit most könnyezve kérek, írjon még egyszer nekem...” — kérleli 1905. augusztus 31-én Szabadkáról keltezett levelében. Amikor pedig megtudta, hogy Babits az egyetem elvégzése után Bajára kerül tanárnak, így örvendezett: „Kezdetől fogva boldog voltam, hogy az én hazámba a fekete földű s piros ború Bácskába került, bár egy pillanatra csakugyan féltettem a poharaktól. Azt hiszem azonban nem érdektelen megismerni a mi kompániánkat sem” (Budapest, 1905. november 2.).

Babits mellett Juhász Gyulával tart még jóbarátságot Kosztolányi. Neki írja eddig ismert legrészletesebb vallomását a városról. „Ő te szegény, szürke és unalmas Szabadka, mily poros és unott, sőt komikus vagy... Neked még az a jog sem adatott meg, hogy igazán rossz és unalmas légy, mert a nagystílű rossz és unalom már megsemmisítené önmagát, s nem illenék hozzád. Vadidegen vagy hozzám: kongó lelkeddel és kőházaiddal. Ezer ember között magam járok, mert nincs ember, aki úgy érezne és gondolkozna, mint én. Az emlékek, mik talán a röghöz fűzhetnének, fakultak és bosszantóak. Te mostoha édesanya csak tudnád, hogy dédelgetett és szoptatott az a másik, akit nem régen elhagytam. Az én édes mostohaanyámat: Budapestet értem” (Szabadka, 1904. július 9. után). Am barátságuk Juhász Gyulával 1905 végén meglazul, ezért még inkább ragaszkodik Babitshoz. Sűrűn küldözgetik egymásnak költeményeiket és műfordításaikat. 1906. április 17-én írja levelében Kosztolányi: „Szép fordítását, pompás prózáját nagy örömmel és gyönyörűséggel olvastam s minden nap legalább egyszer elolvasom a versköltményét is. En valósággal fanatizálva vagyok s bizony kérelmét sem tartom be, hanem az itt levő kevés intelligens embernek hencgő garral mutogatom a nagyszerű költeményeket és bizvást állíthatom, hogy Szabadkán is több imádója van. Bámulják a nyelvét, az eredetiségét és káromkodva szidják mért nem lép már elő. Ugy látszik nekünk kell kezünkbe venni az ügyet s önt valósággal hajánál fogva kell kicibálni az irodalmi vásár szemetes piacára.”

Nos az alkalomra nem kellett sokáig várni, a megürült tanári állás váratlanul közel hozta a Szabadkára kerülés lehetőségét. Babits még a főispánhoz benyújtott kérvény (1906. szeptember 20.) előtt néhány nappal írtatott Kosztolányinak — a levél nem maradt meg — ebben az ügyben, aki a kérvény keltezésének másnapján (1906. szeptember 21.) már levél-

ben tájékoztatja a fejleményekről Babitsot: „Kedves jó barátom, leve-
lére rögtön írtam édesapámnak. A protekcióját kértem s bizonyára tenni
fog annyit az ön érdekében, *mint amennyit értertem hasonló esetben*
tenne. A legjobbat mondhatom csak önnek s bár a lokálpatriotizmus
ócska fészkeében, Szabadkán egy szabadkai fiú is pályázik, remélje — s
én is, és főleg én! — remélem a legjobbat... Ölelem Kosztolányi.”

A remény korai volt. Annak ellenére, hogy a vallás- és közoktatás-
ügyi bizottság első helyen (bizonyára Kosztolányi Arpád igazgató hat-
hatós támogatásával) terjeszti fel a négy pályázó közül Babits Mihályt,
mégsem őt, hanem Richter Nándor helybéli okleveles főgimnáziumi ta-
nárt nevezi ki a törvényhatósági bizottság a szabadkai gimnáziumhoz.

Hogy mit jelentett volna Babits Mihály személye Kosztolányi De-
zső és Csáth Géza mellett Szabadka szellemi életében a századelőn —
azt legfeljebb csak találgathatjuk. A most közlésre került levéltári iratok
s e fenti sorok talán megsejtetnek valamit belőle.

